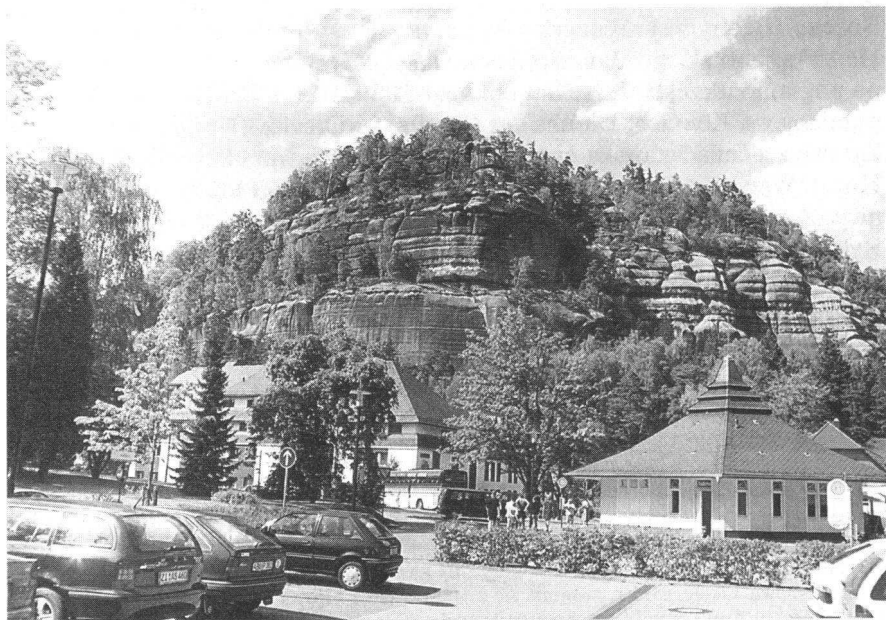

Oybin

Nie wszyscy pamiętają, że niewielki skrawek Sudetów leży w Niemczech. Są to Góry Żytawskie (Zittauer Gebirge) położone na południe od Żytawy (Zittau). Jedną z ich atrakcji są znajdujące się na piaskowcowej górze ruiny zamku i klasztoru Oybin. Szczyt wznosi się nad miejscowością Kurort Oybin i jest często odwiedzany przez turystów niemieckich i czeskich.

Pierwsza wzmianka o zamku Oybin pochodzi z 1258 r., gdy Qualo (Chwalo) z Lipy rozkazał w tym miejscu wznieść „mały dom”, który strzegł uczęszczanej drogi przez góry. W 1278 r. w pobliżu tej prymitywnej budowli obronnej z drewna i kamienia Otto von Lossow wybudował wieżę strażniczą.

Góra Oybin. Foto: M. Dziedzic

Już trzy lata później została ona zniszczona przez mieszkańców Żytawy, ponieważ jej właściciel trudnił się rozbojem. W 1305 r. ziemia żytawska przeszła jako lenno w ręce najwyższego marszałka Czech – Henryka z Lipy, który w latach 1311-1316 zbudował na Oybinie zamek o ośmiu wieżach. Jego istotna część przetrwała do dziś jako ruina¹.

Znaczenie zamku Oybin wzrosło, gdy 14 VIII 1319 r. zmarł bezpotomnie margrabią brandenburski Waldemar Wielki z dynastii askańskiej. Oprócz Brandenburgii władał on również Dolnymi i Górnymi Łużycami. Jego spadkobiercą miał być stryjeczny brat Henryk II, w tym czasie jeszcze małoletni². O spadek po Waldemarze ubiegało się kilku pretendentów. Jednym z nich był książę Henryk jaworski, którego matka Beatrycze pochodziła z dynastii askańskiej. Zebrał on rycerzy i wkroczył na Łużyce. Już 26 VIII 1319 r. spotykamy go w Zgorzelcu, gdzie potwierdził miastu posiadanie prawa magdeburskiego. Z pretensjami do spadku po Waldemarze wystąpił również król czeski Jan Luksemburski. Powołał się na prawa spadkowe po Przemyślidach. Wynikały one z faktu, że jesienią 1075 r. król niemiecki Henryk IV w zamian za otrzymaną pomoc nadał księciu czeskiemu Wratisławowi II jako lenno południową marchię saską (późniejsze Górne Łużyce). Ziemie te należały z przerwami do Czech aż do 1256 r., gdy król Przemysław Ottokar II przekazał je margrabiemu brandenburskiemu Ottonowi III jako zastaw wiana swojej siostry Bożeny (Beatrycze). Wnuczką tej pary była wspomniana wcześniej matka Henryka jaworskiego. Jan Luksemburski w celu wzmocnienia swojej pozycji na pograniczu czesko-łużyckim dokonał 31 VIII 1319 r. z Henrykiem z Lipy wymiany wsi Kounice, Dlouhá ves (Derfle) i Mikovice (Dolní i Horní) w na Żytawę z ziemią żytawską oraz zamki Trzciniec, Oybin i Schönbuch (Krásná Hora). Wszystkie pozyskane przez władcę miejscowości leżały w pobliżu granicy. Z zaistniałej sytuacji postanowiła skorzystać również królowa-wdowa Ryksa-Elżbieta³, która była kochanką Henryka z Lipy. Chciała ona wzmocnić

¹ [23] s. 11.

² Nie wiadomo, ile lat miał Henryk II. Można to ustalić tylko w przybliżeniu. Matka Henryka II, Agnieszka, była córką księcia bawarskiego Ludwika II i siostrą króla niemieckiego i cesarza Ludwika IV Bawarskiego. Jej pierwszym mężem był landgraf heski Henryk, który zmarł 23 VIII 1298 r. Drugie małżeństwo z margrabią brandenburskim Henrykiem I zawarła jeszcze w 1298 r. Pochodziło z niego troje lub czworo dzieci: Jutta, Henryk II, Zofia i najprawdopodobniej Elżbieta, która była starsza od swojego brata.

³ Ryksa-Elżbieta urodziła się 1 IX 1288 r. Była jedyną córką króla Polski Przemysła II i jego drugiej żony królowej szwedzkiej Ryksy. Poślubiła kolejno królów czeskich Wacława II i Rudolfa Habsburga. Z pierwszego małżeństwa miała jedyną córkę Agnieszkę, która była żoną Henryka jaworskiego. Ryksa-Elżbieta mieszkała głównie w Hradcu Králové i zwana była hradecką królową. Około 1315 r. związała się z Henrykiem z Lipy, a po 1321 r. zamieszkała wraz z nim w Brnie. Założyła tu klasztor cysterek, gdzie oboje zostali pochowani. Zmarła 18 X 1335 r. w Brnie.

swoją pozycję na Morawach i za pośrednictwem kochanka wymieniła z królem swoje posiadłości w północnych Czechach na dobra morawskie. 3 IX 1319 r. spisano nową umowę. Postanawiała ona, że Jan Luksemburski w zamian za północnoczeskie majątki królowej wdowy, Żytawę z ziemią żytawską oraz zamki Trzciniec, Oybin i Schönbuch (Krásná Hora), przekaże Henrykowi z Lipy miasteczko Hostěradic i wieś Malešovic, połowę miasta Německý Brod, kopalnie srebra na górze Mittelberg koło tego miasta oraz wspomniane już wsie Kounice, Dlouhá ves (Derfle) i Mikovice (Dolní i Horní)⁴. Wzmocniwszy w ten sposób swoją pozycję na pograniczu, Jan Luksemburski wyruszył z Pragi w połowie września prowadząc ze sobą 300 rycerzy. Do walki chyba nie doszło, bowiem już 22 IX 1319 r. zawarto porozumienie w obozie pod Olsnitz⁵. Henryk jaworski zrzekł się wówczas na rzecz króla czeskiego praw do ziemi budziszyńskiej, Łużyc i ziemi lubuskiej wraz z miastem Frankfurtem nad Odrą. W zamian za to zatrzymał zajętą ziemię zgorzelecką i Lubań jako własność dziedziczną, a także otrzymał w zastaw Żytawę z okręgiem i zamkami Trzciniec oraz Oybin za 19 000 grzywien srebra wiana swojej żony Agnieszki, córki króla czeskiego Wacława II i Elżbiety-Ryksy, które dotąd były ubezpieczone na miastach czeskich. Tymczasem młodociany margrabia Henryk II znajdował się pod opieką księcia zachodniopomorskiego Warcisława IV⁶, a następnie księcia saskiego Rudolfa I⁷. Ten ostatni znajdował się w konflikcie z królem niemieckim Ludwikiem IV Bawarskim i chciał wykorzystać opiekę do wzmocnienia swojej pozycji. Plany te pokrzyżował król Ludwik ogłaszając 16 VI 1320 r. Henryka II pełnoletnim, ale nie przekazał mu Brandenburgii w lenno. Młody margrabia jednak zmarł już w czerwcu lub lipcu 1320 r.⁸ Nie zachowała się w źródłach dzienna data jego zgonu, co tylko potwierdza fakt, że nie liczył on się w całej rozgrywce. Trzy lata później król Ludwik IV Bawarski nadał Brandenburgię jako lenno swojemu najstarszemu synowi Ludwikowi.

Po zakończeniu walk o spadek po dynastii askańskiej Oybin stracił na znaczeniu. Jego właścicielem stał się książę Henryk jaworski, który posiadał zamek do 4 I 1337 r., gdy zrzekł się posiadłości łużyckich z powodu bezpotomnej śmierci żony. Otrzymał od króla czeskiego jako dożywotnią rekompensatę miasto Głogów⁹. Książęcym burgrabią zamku lub zastawnym właścici-

⁴ [18] s. 281-283

⁵ [12] s. 355, [14]. Identyfikacja miejscowości jest sporna. Najprawdopodobniej chodzi o Olszynę koło Lubania.

⁶ Elżbieta żona Warcisława IV pochodziła z dynastii askańskiej i najprawdopodobniej była siostrą Henryka II. Zob. [16] t. 2, s. 12-16.

⁷ Rudolf I był żonaty z Judytą córką margrabiego Ottona V Długiego i siostrą Beatryczy matki Henryka jaworskiego.

⁸ [4] s. 483.

⁹ [5] s. 423.

ciemlem był Apeczko de Owin, wzmiankowany 20 IV 1320 r. Apeczko występuje w źródłach również jako Albrecht von Radeberg lub Albrecht de Moneta. Jest on wymieniany w latach 1296-97 jako pierwszy znany burmistrz Zgorzelca, a następnie w latach 1301-1307 jako miejski mincerz.

Niedługo po utracie zamku przez Henryka jaworskiego, około 1340 r., zamek Oybin stał się zbójeckim gniazdem. Napady były tak dokuczliwe, że król Jan Luksemburski opłacał w 1343 r. eskortę złożoną z 12-16 ludzi, która rezydowała na zamku Milštejn po czeskiej stronie i strzegła karawan kupieckich jadących do Żytawy. Jeszcze w tym samym roku rozbójnicy poradzili sobie z królewską ochroną sprzymierzając się z żołnierzami biskupa miśnieńskiego Jana I. Gdy około 225 żołnierzy napadło na karawanę, zacięty opór kilkunastu eskortujących nie zdołał ich powstrzymać. Na tym nie zakończył się burzliwy 1345 r. 9 listopada tego roku, korzystając z ciemności nocnych, rycerz Jan z Michalovic, syn praskiego burgrabiego Benesza z Michalovic, wraz ze swoimi ludźmi wspiął się na zamek i został jego panem. Nie są znane motywy tego kroku. Niegdyś przypuszczano, że i on trudnił się rozbojem. Mówią jednak o tym późne i niezbyt wiarygodne źródła. Według nich kres zbójeckiej działalności Jana z Michalovic położyła dopiero wyprawa pod osobistym dowództwem króla czeskiego i późniejszego cesarza Karola IV w 1349 lub 1357 r., która po oblężeniu zdobyła i zniszczyła zamek. Problem jednak w tym, że już 1 III 1345 r. jest wymieniany Mikołaj z Oybinu, podobnie jak jego dziad Apeczko mincerz miasta Zgorzelca. Co prawda nie rezydował on na zamku, ale z kolei 12 VII 1346 r. zamek jest wzmiankowany jako własność królewska. Sam zaś Jan z Michalovic przebywał 2 IX 1347 r. w Pradze na koronacji Karola IV na króla czeskiego. Trudno przypuszczać, aby znany raubritter mógł swobodnie jeździć po świecie. Podobnie ma się sprawa z wyprawą Karola IV. Okazuje się, że w wymienionych latach nie mógł on osobiście brać w niej udziału, gdyż przebywał gdzie indziej. Ponadto w 1357 r. Jan z Michalovic od dwóch lat nie żył. Ostatnim argumentem jest fakt, że już w 1363 r., a więc niedługo po rzekomym zniszczeniu mamy wiadomość o istnieniu zamku na Oybinie. Wszystkie przytoczone argumenty przemawiają za tym, że Jan z Michalovic nie trudnił się rozbojem, a zamek nie został zniszczony przez wojska Karola IV¹⁰.

7 IV 1348 r. castrum Moywin został wymieniony w Majestas Carolina wśród zamków przewidzianych do zastawu. Z 1364 r. mamy wiadomość, że cesarz Karol IV w tygodniu po Zesłaniu Ducha Świętego (13-18 V) wydzierżawił zamek miastu Żytawa oraz nakazał naprawę umocnień wraz ze zobo-

¹⁰ [10] s. 54-58. W poprzedniej swojej pracy [9] autor apróbował wersję o zniszczeniu zamku.

Dziedziniec zamku z ruinami wieży mieszkalnej (po lewej) i domu cesarskiego (po prawej) [wg 11]

wiązaniem wystawienia na zachodniej stronie skał *domus imperatoria* (domu cesarskiego), którego ruiny są dotąd widoczne na północno-zachodnim zboczu góry. W 1365 r. cesarz złożył wizytę papieżowi w Awinionie i wówczas zapoznał się z przedstawicielami zakonu celestynów¹¹. Na jego zaproszenie dwaj mnisi osiedlili się w Pradze. W 1366 r. władca postanowił ufundować dla celestynów

¹¹ Twórcą zakonu celestynów założył św. Piotr z Morrone (późniejszy papież Celestyn V), który opuścił zakon benedyktynów, aby prowadzić życie pustelnicze w eremie na górze Morrone. Dla swoich uczniów założył kilka klasztorów, które stały się zaczątkiem kongregacji zakonnej zatwierdzonej w 1264 r. przez papieża Urbana IV. Jej centrum stanowiło od 1293 r. opactwo św. Ducha na górze Morrone koło Sulmony w Abruzzach. Kongregacja przyjęła wprawdzie regułę benedyktyńską, ale konstytucje nadane przez Piotra były dużo bardziej surowe. Zakonnicy nigdy nie jedli mięsa, w adwencie również nabiału, a w środy i piątki wielkiego postu pościli o chlebie i wodzie. Ubranie celestynów składało się z białego habitu, czarnego kaptura i takiegoż szkaplerza. W chórze i poza klaszturem nosili jeszcze czarną pelerynę. Bracia laicy ubierali brunatny habit, a na szkaplerzu mieli biały krzyż przesyty literą S. Godłem zakonu był zaś czarny krzyż przesyty srebrną literą S. Na czele kongregacji celestynów stał opat generalny rezydujący w Sulmonie. Wkrótce stali się oni bardzo popularnym zakonem liczącym pod koniec XIV w. ok. 150 domów, z tego 96 we Włoszech. Dzięki poparciu monarchów francuskich i papieży awi-

Celestyni. Od lewej strój domowy, chórowy i braci świeckich [wg 22]

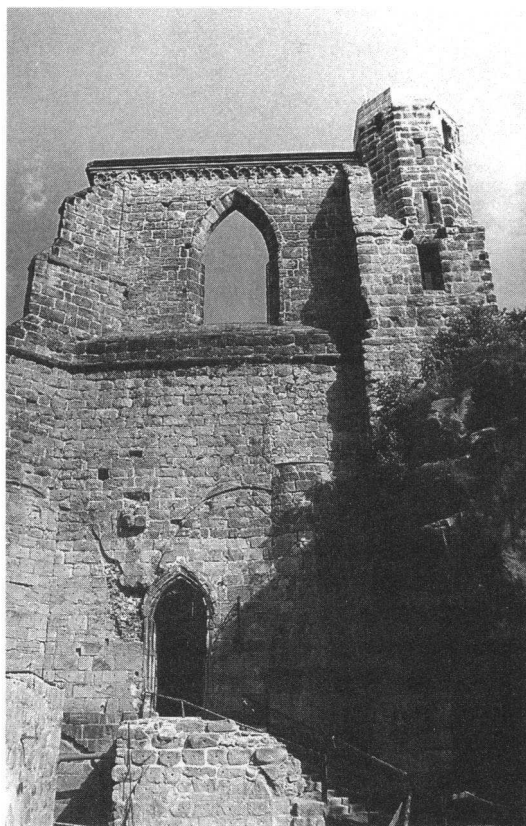
klasztor na Oybinie. Wysłał w tym celu wspomnianych dwóch mnichów do Żytawy, by przedstawili rajcom cesarskie polecenie przekazania im Oybinu. Jeszcze w tym samym roku rozpoczęto budowę kościoła klasztornego, którą kierował nieznanymi z imienia uczniami Piotra Parlera. Dokument fundacyjny nowego klasztoru p.w. Ducha Świętego, który był podporządkowany bezpośrednio opatowi w Sulmonie, wydał cesarz w Lukce 17 III 1369 r. Pod koniec tego roku władca miał możliwość obejrzenia postępu prac budowlanych podczas wizyty i noclegu na Oybinie. Ukończony kościół klasztorny poświęcił 6 XI 1384 r. arcybiskup praski Jan z Jenštejnu. Jako pomieszczeń mieszkalnych i gospodarczych mnisi używali części zamku, a przede wszystkim domu cesarskiego.

Do klasztoru na Oybinie należały posiadłości ziemskie skupione przede wszystkim w okolicach Żytawy. Były to: Herwigsdorf, Drausendorf, Olbersdorf, Neu- lub Diebsdörfchen, Oderwitz, Johnsdorf, Oybin i Hayn, a także zakupiony w 1395 r. dom w Żytawie zwany Väterhof (dwór ojców czyli za-

niońskich szybko rozprzestrzeniał się na terenie Francji, mając tam na początku XV w. 21 klasztorów. Celestyni francuscy utworzyli nawet własną prowincję, która ufundowała kilka klasztorów poza granicami Francji: 3 we Włoszech, po 1 w Anglii, Hiszpanii, Czechach i Belgii. W XVI w. rozpoczął się upadek kongregacji. Nie pomogły próby reform polegające na złagodzeniu reguły, które zatwierdził w 1626 r. papież Urban VIII. Ostatecznie władze kościelne stopniowo zamknęły w latach 1774-89 klasztory francuskie, a w 1807 r. włoskie.

konników), w którym mnisi zatrzymywali się podczas pobytu w mieście¹². Klasztor posiadał także 5 wsi na Śląsku. Pierwsze dwie uzyskał 21 VII 1484 r., gdy Hans Monaw młodszy „sprzedał ojcom i braciom na Oybinie wszystkie swoje prawa, które posiadał do wsi Damianowice i Księżyce¹³ położonych w weichbildzie strzegomskim księstwa świdnicko-jaworskiego.” Powyższą transakcję zatwierdził starosta księstwa. 35 lat później 28 IV 1519 r. Georg von Adelsbach sprzedał zakonnikom swoją część wsi Damianowice. 4 VII 1494 r. król Władysław Jagiellończyk jako pan księstwa wrocławskiego potwierdził, że wdowa Barbara von Bock zapisała celestynom wieś Kulin¹⁴ w intencji zbawienia duszy swojego męża i własnej. Pozostałe dwie wsie leżały na terenie księstwa legnickiego. W 1509 r. Johann von Seydlitz wstępując do klasztoru celestynów przekazał mu wieś Granowiec i część wsi Mierczyce¹⁵. Obie miejscowości sąsiadują z wcześniej uzyskanymi przez zakonników Damianowicami i Księżycami. Warto dodać, że Johann von Seydlitz był w 1518 r. przeorem Oybinu.

Wkrótce po poświęceniu kościoła klasztornego zakonnicy uzyskali możliwość otworzenia placówki w Pradze. 8 VII 1387 r. właściciel zamku Landštejn w południowych Czechach, Konrad Krajř z Krajku, podarował im kaplicę św. Michała na praskim Nowym Mieście. Mnisi założyli tu klasztor i

Zachodnia fasada kościoła klasztornego.

Foto: M. Dziezic

¹² O wsiach klasztornych szczegółowo pisze [10] s. 156-217, a o śląskich [25].

¹³ Obie sąsiadujące ze sobą wsie leżą obecnie w gminie Udanin w powiecie średzkim.

¹⁴ Wieś leży obecnie w gminie i powiecie Środa Śląska.

¹⁵ Obie wsie leżą obecnie w gminie Wądroże Wielkie w powiecie jaworskim.

Wnętrze kościoła. Foto: M. Dziedziec

Ulrich i podprzeor Mikołaj wystawili dokument potwierdzający odbiór transportu i przyjęcie go na przechowanie. Przywiezione z Pragi skrzynie zawierały głównie relikwie, z których najcenniejsze były głowa papieża Urbana¹⁷, głowa opata Otmara¹⁸, część głowy św. Marka ewangelisty i kości św. Łazarza. Depozyt przebywał na Oybinie dość długo. Jeszcze w 1455 r. dr Wacław z Krumlova na polecenie praskiej kapituły miał rewindykować 3 przechowywane przez celestynów skrzynie.

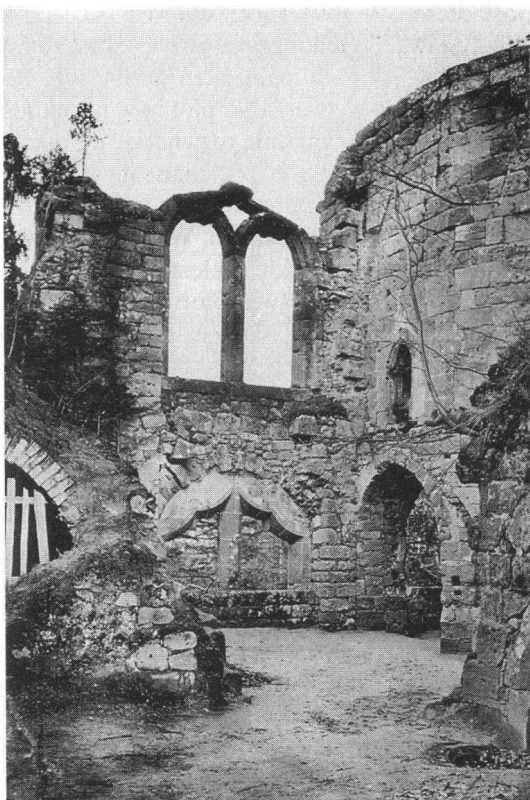
Przez cały okres wojen husyckich trwały walki na pograniczu czesko-łużyckim. Już w połowie września 1420 r. Oybin bezskutecznie atakowali husyci pod wodzą Zbynka z Buchova. Walki nie ustawały również w następnych

¹⁶ [21] s. 573.

¹⁷ Chodzi zapewne o Urbana I, który był papieżem w latach 222-230.

¹⁸ Otmar był pierwszym opatem St. Galen w Szwajcarii. Zmarł 16 XI 759 r.

latach. 23 V 1421 r. oddziały Jana Žižki nadaremnie szturmowały pobliski zamek Karlsfried. Poważne niebezpieczeństwo zawisło nad Oybinem, gdy 25 I 1424 r. taborycy pod wodzą Wiktoryna Boczka z Kunštatu zdobyli i zniszczyli zamek Karlsfried, otwierając w ten sposób drogę na Łużyce. W następnym roku husyci próbowali zdobyć drogę handlową przez góry i w tej sytuacji król Zygmunt Luksemburski polecił 5 IX 1425 r. miastu Żytawa ufortyfikować zamek i klasztor na Oybinie oraz wesprzeć zakonników w razie potrzeby. Nakazane przez króla wsparcie polegało prawdopodobnie na utrzymywaniu przez mieszczan na zamku załogi. Cztery lata później wyruszyła wielka wyprawa husycka na Łużyce pod dowództwem Prokopa

Tak zwane okno biblioteki. Fotografia z ok. 1900 r.

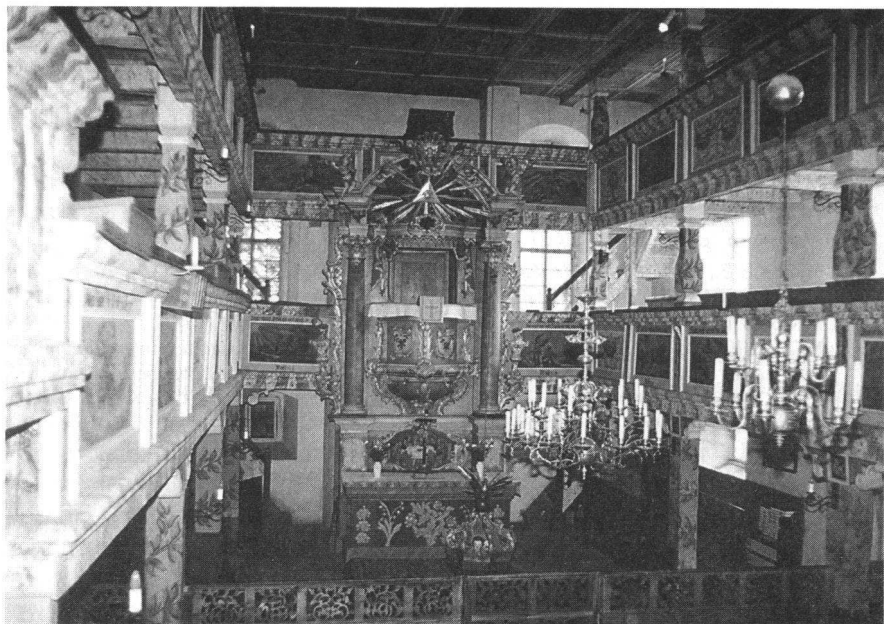
Łysego i hetmana Jakuba Kroměšína z Březovic. Liczyła ona podobno 4000 pieszych żołnierzy, 400 konnych i 130 wozów. 28 IX 1429 r. husyci stanęli pod Oybinem i przez 4 godziny ostrzeliwali go z artylerii. Bombardowanie nie przyniosło spodziewanych rezultatów i wieczorem napastnicy pomaszerowali dalej, zadowolając się zniszczeniem posiadłości klasztornych. Jednak w wyniku ostrzału klasztor, a zwłaszcza refektorium, został poważnie zniszczony. W 1434 r. cesarz Zygmunt Luksemburski przeznaczył na naprawę zniszczeń grzywnę w wysokości 96 guldenów, którą nałożył na Żyda Smoyla i jego syna Łazarza. Po raz ostatni klasztor był atakowany w 1469 r. przez oddziały króla Jerzego z Podiebradów pod dowództwem Jaroslava z Duby i Beneša Kolowrata. I tym razem napastnicy odeszli z niczym zadowolając się niszczeniem wsi klasztornych.

Po zakończeniu wojen zakonnicy przystąpili do odbudowy, bowiem co prawda sam Oybin nie został zdobyty, ale husyci wielokrotnie niszczyli jego

posiadłości. W 1491 r. celestyni uzyskali od króla czeskiego i węgierskiego Władysława Jagiellończyka przywilej zwalniający ich od obowiązku kwatrowania wojsk podczas działań wojennych. Ponadto miasto Żytawa musiało zgodzić się na wytwarzanie płótna w posiadłościach zakonnych.

Klasztor pomyślnie rozwijał się do początku XVI w. W 1516 r. celestyni postanowili wykorzystać przyznane im w 1424 r. przez papieża Marcina V prawo tworzenia filii i założyli klasztor na zamku Königstein, położonym na niedostępnym występie skalnym. Wkrótce jednak rozwijająca się reformacja spowodowała zanik lużyckich celestynów. Już w 1524 r. przeor Königsteinu przeszedł na luteranizm i świeżo utworzona wspólnota zakonna przestała istnieć. Podobny los spotkał klasztor macierzysty. W 1540 r. nowe wyznanie zwyciężyło we wsiach klasztornych, a w 1546 r. celestyni opuścili Oybin. Ostatni przeor Balthasar Gottschalk zamieszkał w Väterhof w Żytawie, gdzie zmarł 19 V 1568 r. W 1555 r. król Ferdynand I przekazał klasztor na Oybinie jezuitom. Nie chcieli oni zamieszkać na zamku, ponieważ byli zakonem typowo miejskim. Ich działalność ograniczyła się do załadowania na fury bogatej biblioteki celestynów i wywiezienia jej do Pragi. Już w 1562 r. oddali klasztor z powrotem królowi. W 1574 r. cesarz Maksymilian II sprzedał Oybin za 68 000 talarów miastu Żytawa. Ponieważ jednak prascy jezuita nigdy prawnie nie zrzekli się klasztoru, Żytawa aż do kasaty zakonu w 1773 r. musiała wypłacać im roczny czynsz w wysokości 1400 talarów. Puste zabudowania na Oybinie szybko popadły w ruinę. Już 24 III 1577 r. podczas burzy piorun uderzył w klasztor, który spłonął. Nieco ponad sto lat później 14 V 1681 r. obryw sklany spowodował zawalenie się części zamku. Zainteresowanie ruinami przyszło dopiero w XIX w. Przyczyni się do tego dwaj badacze Alfred Moschau i Christian Peschek. Obaj napisali książki o historii Oybinu, a pierwszy z nich zorganizował na zamku w 1883 r. niewielkie muzeum.

Piaskowcowa góra Oybin wznosi się nad wsią Kurort Oybin. Stąd prowadzi na nią ścieżka, przy której stoi barokowy kościół ewangelicki z XVIII w. W jego wnętrzu znajduje się ambona połączona z ołtarzem (kancelaltar) i dwa piętra empor. Strop jest zdobiony malowidłami przedstawiającymi historię zbawienia, a empory przedstawiają ilustracje do modlitwy *Ojcze nasz*. Dalsza droga prowadzi przez dwie średniowieczne baszty. Zachodnią część szczytu zajmują ruiny pałacu Karola IV, z których zachowała się tylko część murów obwodowych. W południową ścianę jest wmurowana tablica z napisem w języku łacińskim, która upamiętnia poległych w I wojnie światowej. W południowo-zachodnim narożniku umieszczono wejście do niewielkiego muzeum poświęconego dziejom Oybinu. Przed nim znajduje się tablica ku czci jego twórcy Alfreda Moschau ufundowana w 1930 r. przez Towarzystwo Górskie Oybin. Na wschód od pałacu znajdują się ruiny kościoła klasztornego. Jest to

Wnętrze kościoła ewangelickiego u stóp Oybinu. Foto: M. Dziezic

jednonawowa gotycka świątynia z wyodrębnionym prezbiterium z wieżą w południowo-zachodnim narożniku. Budowla jest zachowana do wysokości dachu. Do prezbiterium od północy przylega dawna zakrystia. Na północny-zachód od wejścia do świątyni zachowało się gotyckie okno zwane oknem biblioteki często malowane przez artystów. Obok wznosi się budynek dawnej kostnicy. Na południowy-zachód od wejścia do kościoła stoi pomnik Peschka wzniesiony w 1861 r. Na północny-wschód od prezbiterium nieco wyżej od kościoła znajdują się resztki pierwotnego zamku z XIII w., zniszczonego przez mieszczan Żytawy. Poniżej świątyni, na północny-wschód od niej, umiejscowiony jest cmentarz, na którym wyróżniają się groby Alfreda Moschkau (ur. 24 I 1848, zm. 27 V 1912) i zmarłego w 1550 r. Petera von Döbschütz. Z cmentarza prowadzi ścieżka do schroniska. Na skałach przed nim znajduje się herb Henryka Berka i tablica wymieniająca najważniejsze daty z dziejów Oybinu, a także barokowa tablica z herbem. Obok schroniska zaczyna się ścieżka, pozwalająca obejść górę, zakończona przejściem wykutym ręcznie w skałach w latach 1512-1515. Gruz skalny powstały podczas prac wykorzystano do wyrównania terenu pod cmentarz.

LITERATURA

- [1] EECHURA J., MIKULEC J., STELLNER F., *Lexicon českých panovnických dynastií*, Praha 1996.
- [2] DANILUK M., *Celestyni*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976, col. 1393-1394.
- [3] DWORZACZEK W., *Genealogia*, Warszawa 1959.
- [4] HEINEMANN, *Heinrich I, Margraf von Brandenburg*, [w:] *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 11, Leipzig 1880, s. 482-483.
- [5] *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, t. 1, Kraków 1933.
- [6] KAVKA F., *Poslední Lucemburk na českém trůně*, Praha 1998.
- [7] MANKE E., *Malá exkurze do dějin, Lužické Hory*, 1997, nr 9-10, s. 21-22.
- [8] MAZURSKI K. R., *Zamek Karlsfried nad Nysą Łużycką*, *Informator krajoznawczy*, z. 52, Wrocław 1988, s. 46-47.
- [9] MOSCHKAU A., *Die von den Oberlausitzer Sechstädten eroberten und zerstörten Raubburgen der Lausitz, Schlesiens und Böhmens historisch und topographisch beschrieben*, Zittau 1873.
- [10] MOSCHKAU A., *Oybin-Chronik. Urkundliche Geschichte von Burg, Cölestinerkloster und Dorf Oybin bei Zittau*, Leipa 1885.
- [11] OETTEL G., *Burg und Kloster Oybin*, Görlitz-Zittau 1999.
- [12] PALACKÝ F., *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, Praha 1998.
- [13] PESCHEK Ch. A., *Geschichte der Cölestiner des Oybins*, Zittau 1840.
- [14] PIERADZKA K., *Henryk I, książę jaworski*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 9, Wrocław-Kraków-Warszawa 1960, s. 412.
- [15] ROßBERG R. P., *Oybin-Lückendorf*, Berlin-Leipzig 1977.
- [16] RYMAR E., *Rodowód książąt pomorskich*, t. 1-2, Szczecin 1995.
- [17] SEIDEMANN, *Mantel Johann*, [w:] *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 20, Leipzig 1884, s. 250-251.
- [18] SPIVÁČEK J., *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, Praha 1994.
- [19] TAUER A., *Celestyni*, [w:] *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, t. 5-6, Warszawa 1905, s. 354-355.
- [20] VINKLÁT P. D., *Hrad Oybin – výprava do středověku, Jizerské, Lužické Hory*, 1997, nr 9-10, s. 20.
- [21] VLEEK P., SOMMER P., FOLTÝN D., *Encyklopedie českých klášteru*, Praha 1997.
- [22] VOLK P., *Cölestiner*, [w:] *Lexicon für Theologie und Kirche* Bd. 2, Freiburg im Breggau 1931, col. 1009-1010.
- [23] WINTER M., *Chronik und Sagen von Oybin*, 1981.
- [24] WŁODARSKI B., *Polityka Jana Luksemburskiego wobec Polski za czasów Władysława Łokietka*, *Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie*, Dział II, t. XI, z. 3, Lwów 1933.
- [25] WUTTKE K., *Die schlesischen Besitzungen des Coelestinerklosters Oybin*, *Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens*, Bd. 48 (1914), s. 34-73.